

Interjú Kenyéri Kornéliával, a Magyar Néprajzi Múzeum könyvtárának vezetőjével

A Magyar Néprajzi Múzeum könyvtára hazánkban a néprajz, a folklorisztika, a kulturális antropológia, valamint az etnológia legrégebbi, legnagyobb és legrégibb gyűjteménye. Sajnos, a könyvtárról és „holdudvaráról” csak évtizednél régebbi publikációkból tájékozódhat az érdeklődő. Ezért kérjük vezetőjét, Kenyéri Kornéliát, beszéljen a méltán nevezetes gyűjtemény múltjáról, jelenlegi tevékenységéről és a jövőre vonatkozó tervekről.

– *Kérjük, szójon e patinás könyvtár múltjáról, alapításáról, a gyűjtemény gyarapításáról, csaknem százhusz éves fejlődésének főbb állomásairól, híres gyarapítóirol.*

– A Néprajzi Múzeumot nem egy elszánással alapították, hanem a magyar tudósok, utazók hazai és távoli tájakon tett gyűjtőútjainak eredményeként „alakult ki” a Nemzeti Múzeum kebelében. 1872-ben nevezték ki Xantus János személyében a néprajzi tár első múzeumőrét, s bár több mint hetven évig önálló múzeumként emlegették, hivatalosan csak 1947-ben vált önálló intézménnyé. Így a könyvtárnak sincs egy valóságos alapítási éve, egyszerűen gyűjteni kezdték a könyveket, mert anélkül nincs tudományos kutatás. Az első 112 könyvről nem is tudjuk, mikor kerültek a Néprajzi Tár tulajdonába. Leltárkönyveink 1894-től tartalmazzák a bevételezési dátumokat, így az előzményeket leszámítva pontosan száztíz éve létezik Magyarországon néprajzi szakkönyvtár.

Az 1890-es években Jankó János volt a Néprajzi Tár vezetője, az ő munkássága eredményeként vált a magyar néprajz múzeuma nemzetközi hírű szakmúzeummá. Elegendő, ha csak leghíresebb kiállítását, az 1896-os Millenniumi Néprajzi Falut említjük. Kihasználva a közérdeklődést, ugyanabban az évben készítette el Jankó a könyvtár fejlesztési tervét is. Szervezeti elgondolása szerint a múzeumőrök egyikének a könyvtár kezelése is feladatai közé kell, hogy tartozzon. A könyvbeszerzés biztosítására pedig állandó könyvgyarapítási pénzért folyamodott Wlassics Gyula kultuszminiszterhez. Vagyis Jankó a múzeumi könyvtár számára is megfogalmazta a könyvtárak létének legfontosabb jellemzőit: a gyűjtemény gyarapítására rendszeres pénzösszeg, feltárt könyvgyűjtemény, személyzet és helyiség. Ez utóbbi feltétel megteremtése volt az elmúlt 110 év alatt a legnehezebb. A Nemzeti Múzeumból kikerülve ötször költözött a múzeum, mígnem éppen harminc éve a Hauszmann Alajos tervei alapján épült Igazságügyi Palota épületébe, mai helyére került, a Parlamenttel szemközt. Azóta van a könyvtárnak is önálló, szabadpolcos olvasóterme

és egy 340 négyzetméteres tömörraktára, amelyet szerencsésen az olvasóterem alatt alakítottak ki, és így könyvszállító lift köti össze vele.

Visszatérve a gyűjteményre, Jankó János beadványaival elérte, hogy a kultuszminisztérium 1898-tól évi 1000 forintot biztosított a Néprajzi Tár könyvtárának dokumentumbeszerzésre. Ez olyan jelentős összegnek számított, hogy a munkatársak szinte korlátlan hitellel, több éves kifizetési határidővel vásárolhattak olyan nagy könyvterjesztőknél, mint a Révai, Eggenberger, Ranschburg. A múzeum vezetői később is sikeresen „lobbiztak” a könyvtár érdekében; például az első világháború alatt jelentős összeget kaptak a kultuszlárcától arra, hogy a Németországban felszámolt Fock könyvkereskedés és antikvárium összes folklórisztikai könyvét megvegyék. Ma a könyvbeszerzés 3,5 millió forint, ebből évente 350–400 kötet könyvet tudunk vásárolni, és 70 hazai és külföldi folyóiratot fizetünk elő. (Az összes éves gyarapodás 1000 kötet körüli és 420 kurrens periodika.)

A rendszeres gyűjtés másik forrása a külföldi múzeumokkal kialakult cserekapcsolat volt. Már a XIX. század végén – a kutatók személyes kapcsolatépítése eredményeként – rendszeres cserekapcsolat alakult ki a német és osztrák múzeumokkal, de a legelső cserepartnerek között volt például a Mexikói National Museum, a stockholmi Nordiska Museet, ahonnan száz év óta megkapjuk a Fataburen című néprajzi folyóiratot. A Néprajzi Múzeum szerteágazó kiadói tevékenységet is folytat, az évkönyvön kívül tudományos folyóiratot (Tabula) és évente nyolc–tíz kiállítási és műtárgykatalógust, tanulmánykötetet jelentet meg. Ezek mindegyikéből 160–200 darabot hasznosíthat a könyvtár a „maga javára” nemzetközi és hazai kiadványcserében. Mostanság 130 kurrens folyóirat és évi 250–300 kötet könyv a haszna a kiadványcseré-tevékenységünknek. Ehhez azonban legalább 300–400 csomagot kell feladni a kb. 100 hazai és 150 külföldi állandó cserepartner könyvtárnak.

A gyűjtemény gyarapodásában mindig is nagy jelentősége volt a könyvadományoknak, könyvhagyatékoknak. A magánadományok közül a legjelentősebb Herrmann Antal (1851–1926) néprajztudós könyvadománya. Herrmann korának egyik legérdekesebb kutató egyénisége (a magyar folklór mellett a román, szász, zsidó, örmény és jelentős cigány kutatásait tartja számon a tudománytörténet), már kortársai is „a magyar néprajz vándorapostolá”-nak nevezték. Buzgón hirdette egy néprajzi könyvtár létrehozásának szükségességét. Jó példát mutatva, könyvgyűjteményét 1902-ben a könyvtárnak adományozta. Az 1500 kötet a XIX. század végének átfogó nemzetközi néprajzi gyűjteménye. Az ő hagyatékából került könyvtárunkba egy Misztótfalusi Kiss Miklós által nyomtatott könyv (*Approbatæ Constitutiones Regni Transilvaniae et Partium Hungariae... 1696*), valamint közel száz darab 1850 előt megjelent kiadvány.

Könyvtáros berkekben nem közismert, hogy – Európában egyedüli szervezeti megoldásként – a Néprajzi Múzeum, a hazánktól távoli tájakra is kitékintő gyűjtemény. Így a könyvtár is – illeszkedve a múzeum gyűjteményi összetettségéhez – nemcsak a magyar folklór, hanem az egyetemes néprajz szakkönyvtára, amelyben természetesen hangsúlyos szerepe van a történelmi Magyarország területére kiterjedő hungarika gyűjteménynek. Éppen az egyetemes gyűjtőkör miatt ajánlotta fel Fuszek Rudolf (1882–1941) kalandos életű magyar hajóorvos – aki 1913-tól Libériában élt az ország egyetlen és első orvosaként – tudatos gyűjtéssel az európai könyvpiacon összeszedett 1200 darabból álló Afrika-tárgyú könyvgyűjte-

ményét könyvtárunknak. Könyvtárunkra hagyta könyveit Dömötör Tekla, és az elmúlt évben N. Fülöp Katalin.

Az ajándékozás most is jelentős forrása könyvgyarapodásunknak: csak az elmúlt évben is 170 könyvet kaptunk a szerzőktől, kiadóktól és jó szándékú adományozóktól.

– *Mondana valamit napjaink forgalmi adatairól: hány rendszeres olvasó veszi igénybe szolgáltatásait, mit keresnek leggyakrabban stb.?*

– A könyvtár regisztrált olvasóinak száma 250–300 között mozog évente. Ők a néprajz kutatói, a budapesti egyetemek néprajz, antropológia, szociológia, kommunikáció, történelem szakos hallgatói. Rendszeresen jönnek kutatni a szomszédos országokból a rendszerváltozás után újjáéledt magyar néprajzi és múzeumi kutatóműhelyekből is. Komoly kutatásokat végeznek itt a helytörténészek, mert hungarika tárgyú dokumentumgyűjteményünkben a történelmi Magyarország területét vesszük figyelembe. Szerencsére ma már akadály nélkül jutnak el hozzánk a könyvek a határon túli magyar múzeumokból. A néprajz szakos doktoranduszok mindennapos látogatóink, sőt olyan Magyarországon tanuló külföldi diákok is megtalálnak bennünket, akik tanulmányaikhoz nálunk találnak irodalmat. Csak példaként: a közelmúltban rendszeresen jött egy színes bőrű amerikai olvasó, aki rabszolgá őseinek elszármazási helyéről, Afrikáról keresett irodalmat, vagy ide jár most egy ifjú francia hölgy, hónapokig tanult nálunk egy vietnami kislány. és nemrégiben volt itt svéd és német kutató is.

A klasszikus néprajzi munkák mellett a legkeresettebb állományrészünk a kulturális antropológia nemzetközi (elsősorban angol nyelvű) irodalma. Gyakran jönnek múzeumpedagógusok, történelem szakos tanárok óráikra felkészülni, többen elhozzák középfelsőiskolás diákjaikat is feladatok megoldását keresve. Látogatóink jelentékeny hányadát teszik ki a könyvtárt regisztráció nélkül igénybe vevő használók. Amióta katalógusunk a weben is olvasható, megtaláltak bennünket az Iparművészeti Egyetem hallgatói s újabban a különféle divatszakmák művelői és tanulói is. Megemlíthetjük még a népművészetek, a népi iparművészeti ágak hivatásos és amatőr művelőit is. Az ő körükben, de egyébiránt is, a népművészet témakörének látványos albumai – különösen a textiliákkal (hímzés, szövés, szőnyeg, kárpit), illetve a magyar, valamint egzotikus tájak népviseletével foglalkozó művek – könyvtárunk slágerkönyveinek számítanak.

Könyvtárunkat évente 3500 használó veszi igénybe, és a szabadpolcos használat mellett körülbelül 8000 dokumentumot adunk kézbe.

– *Ez a gyűjtemény múzeumi könyvtár, adódik hát a kérdés, melyek e könyvtártípus sajátosságai? Olyasmire gondolok, hogy egyszerre kell kielégíteni a tudományos kutatók és az egyetemisták igényeit. Egyszerre kell dokumentumokat és információkat nyújtani akadémiai doktoroknak és, mondjuk, „zöldfülű” főiskolásoknak, akik szemináriumi dolgozatukhoz keresnek irodalmat.*

– A múzeumi könyvtáraknak csak a gyűjtőkörben van „sajátossága”, konkrétan a feladatukat jelentő szakterületek dokumentumtartalmában.

Könyvtárunk működésében a mai napig sem változott az a Xantus János által kimondott és érvényesített alapelv, hogy a Néprajzi Múzeum könyvtára nemcsak a tudós kutatókat kell, hogy szolgálja, hanem gyűjteménye a néprajz szakos ok-

tatás legfontosabb könyvtári bázisa is. A múzeumi könyvtárak nem lehetnek a könyveket csupán őrző könyvmúzeumok, jogilag rendezetten vagy anélkül, de nyilvánosan könyvtárként kell működniük. Legalábbis a Néprajzi Múzeumban ez soha nem volt másként. Ebben a szakkönyvtárban ugyanúgy fogadjuk a tudósokat, mint az utcáról vagy a kiállításokról betévedő látogatókat. Az azonban valóság, hogy más és más tájékoztatást és kiszolgálást igényelnek a kutatók és tanulók, és ismét másként kell megközelítenünk azokat az igényeket, amikor a látogató még megfogalmazni is alig tudja, hogy mit keres. Az olvasói tér nem túl nagy, 70 négyzetméter a katalógusokkal együtt, így 30 látogatót tudunk egyszerre leültetni. Csak 6000 könyv és a legfontosabb hazai és külföldi folyóiratok, múzeumi évkönyvek férnek el a szabadpolcos térben. Most lett igazán barátságos a könyvtár: pár éve új bútorokat kerültek az olvasóterembe, az idén pedig túlestünk az olvasói tér és munkaszobák teljes tatarozásán.

Nemcsak könyvtárosi udvariasságból, szolgálatkészségből, hanem e kiszolgálási helyzetből is adódik – 70 ezer könyv és 90 ezer folyóirat-évfolyam raktárban van! –, hogy minden látogatóval szóba kell elegyednie az ügyeletes könyvtárosnak. Ahogy a szakmai alapokban tanultuk, addig kell kérdezni, segíteni, amíg pontosan be nem tudjuk határolni, milyen dokumentumok felelnek meg a keresőnek. Akad, amikor elegendő csak megmutatni, mondjuk, az amerikanisztika (indiánok!) szakcsoportot, s van, amikor egy résztéma teljes irodalomkutatását el kell végezni pár perc alatt. Ebben segíti az olvasót és a könyvtárost egyaránt a közel hatvan év alatt koncepciózusan kiépített és mindig a megfelelő időben átalakított feltáró rendszerünk.

A Néprajzi Múzeum Könyvtárának teljes állományáról van katalógus. A könyvtár gyűjteményének egységét, szakszerű feltárását, a nyilvánosság számára elérhető működését és nem utolsósorban tudományos rangját a tudós Sándor István alapozta meg, aki 1946–1969 között a könyvtár vezetője volt. Könyvtárosok előtt talán ismerősen cseng a neve, ha az itt készült nagy néprajzi ciklusbibliográfiáit említjük (1945–1954, 1955–1960 és a retrospektív kötet: 1850–1870). Az ő munkatársai hozták létre a katalógusrendszert. A könyvek feltárása betűrendes és sorozati leíró katalógusban, saját szakrendre épülő szakkatalógusban és a sokat használt földrajzi katalógusban történt meg. A múzeumi könyvtárak közül elég korán, 1990-ben indult meg a könyvtár feltárásának számítógépesítése, akkor még az ISIS programmal. 2000-ben átálltunk a TINLIB integrált rendszerre, és lezártuk a papírkatalógusokat. 2001-től weben is elérhető a tájékoztatási adatbázis, 111 ezer rekordot hoztunk így nyilvánosságra. Már megvettük a HUNTEKA programot, reméljük, hogy a konverzió hamarosan megtörténik. Így szinte minden érdeklődőnek segíteni kell abban, hogy a kétféle tájékoztatási apparátusban eligazodjék. Olvasóink szívesen használják a számítógépes feltárást is – ez nem életkorfüggő – inkább a keresés fortélyaiban várnak eligazítást. Az a véglet, amikor a könyvtárosnak kell megkeresnie a teljes információt, a releváns dokumentumot (netán konkrét adatot, képet), minden korosztálynál előfordul. A fiataloknál – még egyetemistáknál is – egyre gyakrabban találkozunk azzal a szemlélettel, hogy ami nem érhető el a weben, az nem is létezik, és sajnos, egyre több olyan tanuló jön, akiről érődik, hogy még soha nem használt könyvtárat, nem ismeri a kutatás metodikáját sem.

A kutató néprajzosok ritkán igényelnek segítséget, sőt a múzeum dolgozói szívesen segítenek nekünk egy-egy nehezebb, interneten feltett kérdés megvála-

szolásában is. Könyvtárunktól ugyanis lehet információt kérni elektronikus levélben (*library@neprajz.hu*), valamint részt veszünk a LibInfo szolgáltatásában is. Ez a szolgáltatás néha nagyon időigényes. Például az elmúlt héten egy kolléga több órán át kereste Kós Károly feleségének a nevét, amíg egy ötlettel meg nem nézte a tudós síremlékének fényképét. A muzeológusok kutatásait a könyvtárközi kölcsönzéssel is szolgáljuk. hazai és külföldi könyvtárakból kérünk számunkra dokumentumokat. Az elmúlt évben 125 könyvtárközi kölcsönzést bonyolítottunk le. ennek kétharmadát tőlünk kérték hazai könyvtárak.

– *Elegendő körülnézni a könyvtárban, rögtön látható, hogy az állomány tekintélyes része régi, talán muzeális értékű. Hogyan védik ezt a pótolhatatlan, ritka becsű állományrészt? Hiszen fénymásolásakor, szkenneléskor óhatatlanul gyűrődik, kitörik, használódik egy-egy könyvritkaság. És ide kapcsolható a következő kérdés is: hol tart manapság az állomány digitalizálása?*

– A XVI–XVIII. században kiadott könyveinket még Sándor István idejében külön helyezték el a raktárban. A 2002-ben befejezett teljes körű állományrevízió során ehhez még hozzávágottuk az 1849-ig megjelent könyveket. Ezek között sok a ritkaság.

Most 1200 könyv van a régi kiadványok tárában, ezek fokozottan védettek. Két óvott tematikus különgyűjteményünk van még: a régi kalendáriumok és a „puha könyvek” gyűjteménye (ámbar most már kemény tábla védi ez utóbbit). Ezek valóságos régi vásári ponyvák, népiratkák, pár lapos imafüzetekcskék, kalandos históriák.

Több mint tíz éve a szolgáltatásainkhoz tartozik a másolatszolgáltatás. Hosszú ideig mindent lehetett másolni, ennek azonban az lett a következménye, hogy pl. a Matlekovits millenniumi sorozat „Néprajzi Falu” kötete vagy a nálunk kötelezően megőrzendő néprajzi alapfolyóiratok (Ethnographia, Néprajzi Értesítő) első 20–30 évfolyamai ma már saláták, de viszonylag új kötetekből is potyognak ki a legszebb indián tollfűszek színes táblái.

Három éve megkezdtük a publikált CD-ROM-ok gyűjtését, már több mint 60 CD van az állományban. Ezek megnézhetőek az olvasók rendelkezésére álló gépeken. A tágan értelmezett gyűjtőkörünkbe tartozó CD-kiadás azonban még elég csekély, ezért az utóbbi öt évben minden pályázati lehetőséget kihasználtunk, hogy megteremthessük a könyvkímélő másolatszolgáltatás és a digitalizálás helyi feltételeit. Ma már van egy drága, multifunkcionális fekete-fehér dokumentumszkennerünk (digitalizál, visszamásol, nyomtat), valamint a képek digitalizálására alkalmas színes is.

Az idén a NKÖM céltámogatásából kialakítottuk a digitális dokumentumtovábbító munkaállomást, amely már egy, a könyvre lapként helyezhető szkennert is tartalmaz. Ez már a hőhatáson kívül nem okoz nagyobb károsodást. Megindult a digitalizálási program, kettős prioritással – a legveszélyeztetettebb és a legkevesebb dokumentumokat szeretnénk minél előbb digitalizálni. Ez nemcsak az állományvédelmet szolgálja, hanem egyre szélesebb körű szolgáltatásra is lehetőséget adna. Az eddig elvégzett és a folyamatos munka mellett, változatlan létszámmal végezhető digitalizálás azonban messze elmarad a szükségéstől és a vágyainktól. Nagyon várnánk egy olyan pályázatot, ahol a múzeumi könyvtárak is pályázhatnak a munka elvégzésének forrásaira. Reméljük, hogy az országos

digitális könyvtárba való szervezett és támogatott belépés a múzeumi könyvtárak számára sem tartozik a megvalósíthatatlan tervek kategóriájába.

– *A múzeumi könyvtár abban a tekintetben is eltér a szakkönyvtárak többségétől, hogy bizonyos dokumentumtípusokat (videokazettákat, hangfelvételeket) nem gyűjt, mert azok a múzeum megfelelő táraiban találhatóak. Jelen esetben a népzenei felvételek vagy a népi mesterségeket bemutató képanyag értelemszerűen a múzeum állományában található. Nem okoz ez zavart a könyvtári tájékoztató és szolgáltató munka komplexitásában?*

– A könyvtár valóban nem gyűjt és őriz iratokat, térképeket, hangzóanyagot, különálló képeket és metszeteket, fotókat – ezek mind-mind a múzeum egy-egy tárában találhatóak. Még a könyvekkel együtt kiadott lemezeket is átadjuk a népzenei tárnak. Ez azonban nem okoz szolgáltatási csonkaságot, hiszen a nyitott múzeum elve alapján ezeknek a táraknak az anyagai is kutathatók. Éppen a szolgáltatási komplexitás miatt (amelynek egyik része a könyvtár) van közös honlap (www.neprajz.hu), közös elgondolással készül a digitalizálási terv (tárgyakra, iratokra és könyvekre), minden digitalizált anyag központi szerverre kerül. A könyvtárban digitalizált cikkek ugyanúgy, mint a digitálisan lefotózott korszok és kéziratok.

A könyvtárnak persze ugyanúgy közvetítő szerepe van, mint bárhol másutt, ahol egy intézményen belüli könyvtárról van szó. Az az érdeklődő, aki először minket talál meg, nekünk küld elektronikus levelet, ide telefonál, tőlünk is megkapja a múzeum egyéb gyűjteményi táraira vonatkozó információkat is. És sokszor tovább is irányítjuk olvasóinkat, ha érzékeljük, hogy a publikált információ valakinek nem elegendő, hanem eredeti gyűjtési anyagra lenne szüksége.

A múzeumi Adattár kézirattárával még ennél is szorosabb a kapcsolatunk: mivel ott nincs kutatóterem, a kéziratos anyagot is a könyvtár olvasótermében lehet olvasni.

– *Interjúkat megelőző beszélgetésünk alkalmával büszkélkedett a könyvtár új kiadványával, a Néprajzi Értesítő 1900–2000 évek közötti anyagát főlátó repertóriummal. Kérjük, szóljon erről a kötetről és a könyvtár más, kurrens kiadványairól is.*

– A Néprajzi Értesítő 100 évfolyamáról készült repertórium egyszemélyes vállalkozás: Nagy Réka, fiatal néprajz-könyvtár szakos kollégánknak érdeme. Nem véletlen, hogy amikor hozzánk jött dolgozni, egy bibliográfiai munkával kezdte.

Úgy tudom, ma már Magyarországon is nagyon kevés kurrens szakbibliográfia készül a könyvtárakban, lassan átveszik a szerepüket a katalógusokon túllépő adatbázisok. A nyomtatott formában megjelenő néprajzi bibliográfia még most is megjelenik, de átalakulóban van. Kurrens néprajzi bibliográfia 1890-től, az Ethnographia című lap megjelenése óta van. Kiadása igen változó volt, kezdetben magában a lapban jelent meg, ennek a lapnak volt a melléklete; majd megjelent önálló füzetként mutatókkal, irodalomjegyzékként mutatók nélkül. Kezdeményezője és kiadója a Magyar Néprajzi Társaság volt, de a könyvtárosok mindig részt vettek az anyaggyűjtésben és a szerkesztésben. 1988-tól vette át a teljes munkát a könyvtár, és 1991-től kétéves periódusokban jelentetjük meg a Magyar Néprajzi Bibliográfiát a Néprajzi Társaság társkiadói hozzájárulásával, különféle pályázatok segítségével. A bibliográfia igen széles merítésű, regionalitása szelektíven

kiterjed a határon túl kiadott művekre is. A könyveken kívül teljesen feltárjuk a néprajzi gyűjteményes köteteket, 200 folyóirat cikkeit, és ezen belül kilenc hazai és határon túli magyar néprajzi magfolyóirat cikkeinek teljes feltárása szerepel. E kilenc folyóirat esetében tehát a repertórium szerepét is betölti. A bibliográfiában szereplő minden címet angolra is fordítatunk. Ebből az alapanyagból kerül egy válogatás az európai országok közös *Internationale Volkskundliche Bibliographie* című kurrens kiadványába.

A néprajzi bibliográfia tételei – a szerkesztés során szelektált tételekkel együtt – a számítógépes adatbázisban is megtalálhatók, így mi a weben valóban nemcsak katalógust teszünk közzé, hanem egy – a katalógus funkcióját ugyancsak betöltő – tartalmas bibliográfiát is.

Az ezredforduló elgondolkodtató dátum volt egy újabb döntéshez. Valószínűleg hamarosan nálunk is le kell állni a „papírformával.” Mindenesetre 2008-ig terjedő középtávú tervünkben már egy tíz évet felölelő CD kiadását tervezzük.

– *Tudjuk, hogy igényes fejlesztési tervei vannak. Szólna ezek fontosabbjairól?*

– Azt hiszem, ezek egy részét már érintettük. A legfontosabbnak azt érzem, hogy a múzeumi könyvtárak mind szervezesebben épüljenek be az országos könyvtári szolgáltatásokba. Eddig sem voltunk „kívülálló”, de azért bizonyos programokból bizony kifelejtene bennünket.

Ehhez a szolgáltatási szinteket ugyanúgy kell fejleszteni, mint a nevesített országos szakkönyvtárakban. Vagyis szeretnénk minél nagyobb mennyiséget digitalizálni és közreadni nemcsak a ritkaságokból, hanem a keresett művekből is. Retrospektív feldolgozással nagyon szeretnénk bővíteni az adatbázist, leginkább a teljes elektronikus rekatalogizálást kívánjuk elvégezni.

A személyes terveimben pedig a Néprajzi Múzeum Könyvtára történetének megírása áll első helyen, és boldogan rendeznék a múzeumban egy kamarakiállítás a könyvtár „kincseiből”.

– *További eredményes munkát kívánva köszönjük az interjút.*

Mezey László Miklós–Vajda Kornél

Három új könyvtár a Kodolányi János Főiskolán

A múlt

A könyvtár három legfontosabb ismervét számomra máig egy rövid, frappáns meghatározás fejezi ki a legjobban: könyv (dokumentum, információ)+olvasó+könyvtáros.

1993 decemberében – amikortól nyomon tudom követni a Kodolányi János Főiskola könyvtárának fejlődését – a három jellemző közül egyik sem volt igazán adott. Emlékeimben – a hajdani MSZMP Oktatási Igazgatóság könyvtárában – feldolgozott és feldolgozatlan könyv- és jegyzethalmok, plafonig érő polcokon egymásra zsúfolt fölös és kevésbé fölös könyvek poros tömege, égisz érő létrák, türelmetlen és csüggedt diákok, tanárok képe jelenik meg. Pedig a feladat gyönyörű volt! Kevés könyvtárosnak adatik meg a lehetőség egy új könyvtár működésének megszervezésére, gyűjteményének és szolgáltatásainak kialakítására.

Megkezdődött a könyvtár és a könyvtárosok versenyfutása az idővel. Hogyan lehet a legrövidebb időn belül korszerű szolgáltatásokat nyújtani egy már javában működő főiskolán? Hiszen egy könyvtár „születése” nem megy egyik napról a másikra. Ahhoz, hogy megfelelő gyűjtemény alakuljon ki, a legjobb adottságok mellett is évekre van szükség.

A legnagyobb gondot az jelentette, hogy az induló bölcsész, idegenforgalom, majd kommunikáció szakos képzéshez nem volt megfelelő színvonalú és mennyiségű irodalom. Ráadásul idegen nyelvű könyveket kellett beszerezni és feldolgozni. Nagyon gyorsan megtanultuk, hogy minden azonnal kell, legfeljebb a nagyon sürgős és kevésbé sürgős feladatokat tudtuk rangsorolni. Tehát valójában egyszerre kellett létrehozni és működtetni egy könyvtárat.

Az olvasókat természetesen csak az érdekelte (és érdekli), hogy a kért mű megvan-e, kölcsönözhető-e stb. Az, hogy honnan, mikor, miből szerezzük be, hogy mikor és ki dolgozza fel, már egyáltalán nem fontos számukra. És ez természetes is.

Az első éveket óriási állománygyarapítás jellemezte. Kialakult egy igen jelentős idegen nyelvű gyűjtemény (könyv, folyóirat, audio- és videokazetta, CD-ROM stb.), amely nemcsak a városban, de a megyében is egyedülálló. Az éves gyarapodás az új szakok, majd a levelező oktatás megindításával továbbra is igen jelentős (évi 10–12 ezer dokumentum) maradt. Fokozatosan bővült a szolgáltatások köre is: a kölcsönzés és a helyben használat mellett az előjegyzés, könyvtárközi kölcsönzés, irodalomkutatás stb. 1994-től 2000-ig a könyvtárhoz tartozott a főiskolai jegyzetbolt ellátása és a fénymásolás működtetése is.

Az első perctől kezdve nyitott volt a könyvtár a város felé. Az ún. „külső” használók nagy része más intézményben tanuló diák (egyre több középiskolás is).

volt hallgatóink, tanárok és egyéb érdeklődők. Tapasztalataink szerint leginkább az idegen nyelvű állomány és az európai uniós gyűjtemény miatt keresik fel könyvtárunkat.

Először lassanként, majd egyre rohamosabban nőtt az olvasók, látogatók száma (1993-ban 628 olvasó és 8015 látogató, 2003-ban 6668 olvasó és 120 265 látogató kereste fel a könyvtárat, naponta 350–400 fő.) Természetesen ez alatt az idő alatt a főiskola hallgatóinak száma is óriásira nőtt (1992-ben 147 diák volt, 2003-ban közel 10 ezer!) A dokumentumok száma ma már megközelíti a százezret.

Ugyancsak fokozatosan alakult ki a csupa lelkes és képzett könyvtárosból (informatikusból) álló kis csapat. A munka szervezésének rendező elve a nyelvtudás lett, valamint az, hogy mindenki vegyen részt mindenfajta munkában: gyűjtemény-építésben, feldolgozásban és tájékoztatásban egyaránt. Természetesen a vezető is, így mindnyájan átérezzük valamennyi munka szépségét és „gyötrelmét.”

A cikk elején említett három legfontosabb elem tehát sok munkával összeállt, csak az volt a kérdés, hol fog találkozni a könyv, az olvasó és a könyvtáros? Könyvtárunk ugyanis a többszöri átrendezés, falbontás, irodaátalakítás, selejtezés után is szűknek bizonyult. Az égisz erő létrák száma tovább nőtt, hiszen a könyvek újra a plafonig értek.

Egyre nehezedtek a munkakörülmények is. Egyszer kiszámoltuk, hogy egy átlagos forgalmú napon egy könyvtáros egy olvasószolgálati műszakban (5 óra) 125 kg könyvet emel meg, kb. 180 létrafokra mászik fel és le, persze könyvekkel egyensúlyozva, a kölcsönzőpult, a szabadpolcos állványok, a raktár és az olvasók között pedig minimum napi 1500 métert tesz meg. Ha mindezt összeadjuk, biztos, hogy többször is megkerültük már a Földet, persze egy-két csomag könyvvel.

A közelmúlt

A főiskola folyamatosan bővíti képzéseit, az alapképzések mellett, szakirányú továbbképzést és felsőfokú szakképzést is folytat nappali és levelező tagozaton egyaránt. Egyre több helyszínen folyik az oktatás. 2004-ben immár Székesfehérvár mellett Budapesten, Siófokon, Nyíregyházán és Orosházán is folyik képzés.

Az új képzési helyszínek, a levelező oktatás megindítása, az akkreditációs és egyéb minőségi követelmények, de mindenekelőtt az új és egyre differenciáltabb hallgatói igények a könyvtári ellátás szervezetének újragondolását tették szükségessé.

A mennyiség vagy minőség örök dilemmája mellett az ellátóközpont kialakítása és megszervezése vált legfontosabb feladattá. Újra felmerültek az 1994-ben megfogalmazott kérdések: hogyan lehet a legrövidebb időn belül könyvtári szolgáltatást nyújtani egy már működő oktatási intézményben, ráadásul különböző helyszíneken? Úgy döntöttünk, hogy könyvtári ellátórendszerrel próbálkozunk: 1998-ban Budapesten, 2000-ben Siófokon nyitottuk meg fiókkönyvtárainkat, és a hálózat tovább bővül. A szerzeményezést, feldolgozást és szállítást a központi könyvtár végzi, a külső könyvtárakban is szakképzett könyvtárosok látják el a tájékoztatást és információszolgáltatást.

A rendezőelv alapja minden esetben az adott helyszínen folyó képzés. Ezt szem előtt tartva alakítottuk ki Budapesten az idegen nyelvű, a kommunikációs és köz-

gazdasági. Siófokon a turisztikai, közgazdasági és vendéglátó szakirányokat ellátó fiókkönyvtárat.

A jelen

A hallgatók számának gyarapodása állandó infrastruktúra-bővítést is jelent. Székesfehérváron jelenleg hat felújított, korszerűsített épületben folyik az oktatás. A főiskola évek óta tudatosan tervezi és alakítja oktatási bázisintézményeit, egy modern campusot.

Ennek a fejlesztési tervnek a keretében került sor a könyvtár régóta esedékes bővítésére és felújítására. 2004 tavaszán készült el az új igazgatósági épület, és ezzel lehetővé vált a könyvtár átalakítása is, ugyanis a megüresedett első emeleti szintet a már meglévő földszinti részhez csatolták egy építészeti igen frappáns megoldású zárt külső lépcsővel. A könyvtár alapterülete így több mint duplájára nőtt (800 négyzetméterre).

A földszinti rész az ún. zajos övezet: itt bonyolódik le a kölcsönzés, itt található a médiatár, az Európai Tanulmányi Központ gyűjteménye, a korszerű tömöraktár. A tágas és esztétikus emeleti szint az olvasóterem, a folyóirat-olvasó és a számítógépek birodalma. (A korábbi 30 olvasóhely helyett jelenleg 100 férőhely van.)

Az olvasóteremhez kapcsolódik egy 20 férőhelyes interaktív nyelvi labor, amely pályázati pénzből létesült. Új irodákat lehetett kialakítani, és eljutottunk oda, hogy már minden könyvtárosnak van saját íróasztala és számítógépe.

A könyvtár bővítése, felújítása, az új terek kialakítása, a bútorok cseréje (részben NKA támogatással), több ezer könyv ki- és visszapakolása és az előre nem tervezett munkák lebonyolítása két hónap alatt megtörtént, és 2004 szeptemberében újra kinyitottunk. Ehhez persze a tervezők és kivitelezők szakértelmén kívül kellett a könyvtárosok hihetetlen lelkesedése, munkabírása és összetartása, amely sokszor átsegített bennünket a nehézségeken. Mindezek mellett ezen a nyáron tértünk át a korábban használt TINLIB integrált rendszerről a HUNTEKÁRA. A tesztelés, a konverzió és az új rendszer megismerése is sok izgalommal járt.

2004. október 13-án tartottuk az ünnepélyes megnyitót, amelynek talán legemlékezetesebb percei azok voltak, amikor a könyvtár építéséről készült fotóinkból vetítettünk le egy összeállítást. (Megtekinthető a www.kodolanyi.hu/lib címen a Friss menüpont alatt.)

A siófoki könyvtár

2001-ben nyílt meg Siófok legszebb pontján, közvetlenül a Balaton partján a korhű stílusban felújított oktatási központ. Az épületben kialakított könyvtárhelyiség hamarosan szűk lett. Ekkor kezdte meg a főiskola a romos állapotban lévő műemlék Thanhoffer-villa felújítását a Széchenyi-tervben nyert pályázati pénzből.

2004 márciusában nyílt meg a kívül-belül gyönyörűen rendbehozott, a műemléki követelményeknek is megfelelő impozáns épület, amelynek két szintjén a főiskolai könyvtár kapott helyet.

Az állomány elsősorban az idegenforgalmi, a közgazdász- és a vendéglátóképzést szolgálja, emellett jelentős a turisztikai információs tár is, amely gyűjti a Balaton-parti településekre és a régióra vonatkozó kiadványokat.

A fiókkönyvtár kialakítása, belső berendezése alkalmassá teszi az oktatáshoz kapcsolódó rendezvények tartását, nyáron külföldi látogatók fogadását is.

Budapesti könyvtáraink

A budapesti képzés sok helyszínen folyik. Elsőként 1999-ben hoztunk létre fiókkönyvtárat, majd a fokozódó igényeket és az egyre növekvő távolságokat látva fejlesztettük tovább hálózatunkat, figyelembe véve a helyi képzési sajátosságokat. Így alakítottuk ki 2004 szeptemberében a kőbányai képzési központban az első sorban a diplomás idegen nyelvű képzést, és a nappali idegenforgalmi és kommunikációs szakmenedzser-képzést segítő és kiszolgáló forrásközpontot. Az alapvető elv az, hogy mi vigyük oda a dokumentumokat a hallgatókhoz. Hogy ez mennyire szükséges, mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy az első két hónapban több mint négyszáz olvasó íratkozott be.

Eddig a szakmáról írtam, de nagyon fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy mindezek megvalósításához nélkülözhetetlen volt, hogy a könyvtár fontos szerepet töltsön be a főiskola életében. A vezetés ismeri és elismeri a könyvtár munkáját. Persze ez nem ment egyik napról a másikra, nekünk könyvtárosoknak – úgy érzem – sokkal többet kell tennünk az elfogadásért, a megbecsülésért, hiszen még a teljesítménymérések is olyan „törékenyek”. Hiába a remek állomány, a szakszerű és kedves kiszolgálás, ha egy hallgatónak nem tudjuk azonnal adni a kért művet.

Mindezek ellenére vagy mellett ilyen rövid idő alatt három könyvtár átadása nem csekélység. Hadd idézyem főigazgatónk többször hangoztatott mondását:

„Azért építették meg az új igazgatósági épületet, hogy a könyvtárnak legyen helye.”

Kell ennél több?

Beniczky Zsuzsa

Jelentkezési felhívás a Debreceni Egyetem informatikus könyvtáros szakára

A Debreceni Egyetem Informatikai Kara a 2005/2006. tanévre is meghirdeti az informatikus könyvtáros szakot az egyetemi és főiskolai oklevéllel rendelkező könyvtárosok, könyvtárostanárok számára. A képzés költségterítéssel, időtartama öt félév. Az utolsó szakaszban lehetőség nyílik speciális képzésre is, informatikus könyvtáros és könyvtárostanári irányban. A végzetek informatikus-könyvtáros egyetemi oklevelet kapnak. **Jelentkezési határidő: 2005. február 15.** A tudnivalókról és a költségterítés várható összegéről a *Felsőoktatási felvételi tájékoztató 2005* című kiadványból kapnak felvilágosítást az érdeklődők. A levelező képzésre jelentkezhetnek a tanár- és tanítóképző főiskolák könyvtár szakán 2005 júniusában oklevelet szerző hallgatók is. Felvételi vizsga nincs. Tisztelettel várjuk kollégáinkat egyetemünkön.

Debreceni Egyetem Informatikai Kara